

Koldingbogen

ÅRSTAL:	1971
FORFATTER:	Harald Brogaard
TITEL:	Gamle Koldingslægter
KORT RESUME:	Slægten Grau

Gamle Koldingslægter

Slægten Grau har gennem 11½ hundrede år sat sig spor i livet i Kolding. Men slægten er ikke alene knyttet til Kolding. Den har dybe rødder, som er vidt forgrenede såvel nord som syd for grænsen, og det skyldes udelukkende afdøde direktør Harald O. Grau, Låsbygade 108, at efterkommerne i dag ved så god besked. Mange andre ved det også, især om vort århundredes og forriges kendte Grau'er i Kolding, men det er nok de færreste, som ved, at slægten kan føre sine aner helt tilbage til ca. 1600 og at afdøde direktør Harald O. Grau gennem sit personlige virke på det historiske felt fandt frem til slægtsmedlemmer så at sige over det ganske land.

En sommerdag for år tilbage var han som så ofte tidligere på Als, hvor navnet Grav eller Grau er ret udbredt. Ved et tilfælde kom han ind på en gård i Almsted, 12–13 km fra Sønderborg og i nærheden af Ketting. Manden på gården hed Grav-Eriksen, og gården, der er på godt 60 tønder land, havde i flere slægtled været i familiens eje.

I samtalens løb blev det afsløret, at gården faktisk hed »Gravgården«, og nu var Harald O. Graus interesse for alvor vakt. Han satte om ikke himmel og jord

så dog landsarkivet i Åbenrå i bevægelse, og 30. juli 1942 kunne arkivar Harald Jørgensen bekræfte for ham, at Grauslægten var udgået netop fra denne gård.

Det er yderst sjældent, at man i slægtsforskningen kan komme længere tilbage end omkring 1700-tallet, men takket være en lille »skattebog« fra gården, nogle ufuldstændige jordebøger, en præsteindberetning fra Notmark sogn, brudstykker af kirkebøger samt et gulnet skøde mente Harald Jørgensen at kunne fastslå, at dens først kendte ejer var en mand ved navn Jes Christensen, nr. 2 var Christen Jessen, igen en Jes Christensen, en ny Christen Jessen og endelig en Hans Hansen. Denne kom til gården ved at gifte sig med datteren Kirsten, et navn som går igen hos mange af efterkommerne.

Helt nøjagtigt kan det ikke siges, hvornår »Grau« — eller »Grav« — navnet for stedets beboere er slået igennem officielt, men sikkert er det, at gården helt fra

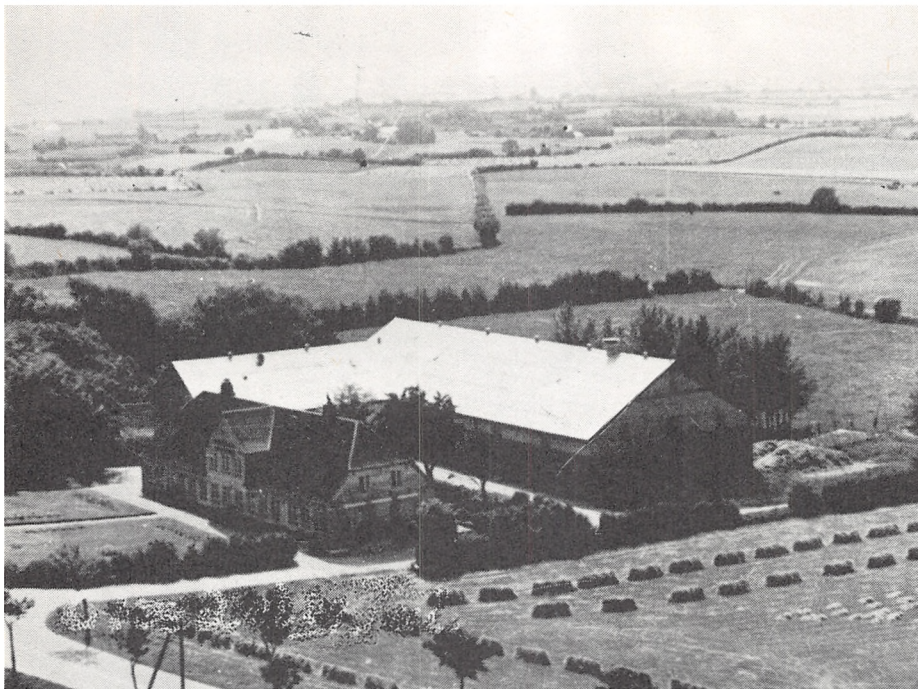
1600-tallet har haft dette stednavn. Endvidere fremgår det af gamle kirkebøger, at der er begravet mænd og kvinder med navnet Grau eller Grav, og arkivaren skønner, at det er sønner, som selv har stiftet bo i andre lokaliteter på Als, og at slægten derfra har bredt sig videre ud over hertugdømmerne og Danmark.

For Harald O. Grau var dette slægtsforskningsarbejde en alvorlig sag. I årenes løb samlede han fra forskellige kirkebøger, jordebøger og andre arkivalier et så righoldigt register, at det ved hans død rummede 3 bind, tæt beskrevet med oplysninger om de enkelte. Der er mellem dem storkøbmænd, degne, præster, som det vil føre alt for vidt her at nævne i rækkefølge. Dels er slægtsgrenene nu så langt borte fra hinanden — så langt som nu næsten 400 år kan sende dem — og dels har ingen af dem nærmere tilknytning til de Grau'er, der er kendt i Koldings historie.

En enkelt skal dog nævnes som en illustration af, hvor nøje Harald O. Grau var, når det drejede sig om slægtsforskningen. Provst Holck fra Hørup har i kirkebogen ud for 5. juli 1783 anført nogle få linier om degnen i Hørup, Jacob Grau, der var død. Samme Grau led ikke

Grau

nogen almindelig død, fremgår det af provstens lakoniske meddelelse, for han skar struben ud på sig selv, efter at han først havde såret sin nabo, studikus Peter Franck, med en skarp kniv, først i den ene side og derefter i den anden, så også han døde få dage efter.

Dramaet fandt sted samme dag, endda mellem to ringninger, som biskop, dr. Bloch. »Hans Høierverdighed«, visiterede i Hørup. Om det så er sognepræstens ligtale over den døde nabo, er den skaffet til veje. Sognepræsten hed H. Brolund og han gav menigheden klar besked, så-

vel om den lommekniv, der blev anvendt ved drabet, som om ragekniven, degnen senere benyttede mod sig selv og vel sagtens havde bragt med til lejligheden. Det anføres ligeledes, at degnen havde lidt af melankoli siden foråret, fordi han frygtede, at nogen skulle klage over ham til biskoppen.

Sognepræsten anførte endvidere, at degnen efterlod sig tre små børn, mens Peter Francks hustru sad tilbage med otte »uforsørgede og uopdragne« børn. Et godt skudsmål gav han ham alligevel midt i sin prædiken, hvor det anførtes, at han passede sit embede såvel som sit hjem på en udmærket måde, og han var vellidt af alle. Men, føjes det til, efter hans død er flere forskellige ting kommet frem, som nok ville have medført hans »cassation«. Den havde Hørup-degnen imidlertid selv sørget for, og visse passager i Brolunds prædiken kunne tyde på, at denne ikke er helt tilfreds med, at han ikke har fået lov at afsløre synderen i levende live.

Denne prædiken, såvel på dansk som tysk, findes i Harald O. Grau's efterladte slægtsbeskrivelse, som nu værnes med den største omhu. Det er der også god grund til, for de tre bind rummer et stykke historie – også om forhold uden for slægten – det vil være meget vanskeligt at samle i dag.

1920	1930	1940	1950	1960	1970

Vor fremgang skyldes kundernes tillid til fagfolk!

A.G. Isaksen
 HERRESKRÆDERI
 MÅLKONFEKTION
 HERRELINGERI

Jernbanegade 40 . Kolding
Tlf. 52 14 27

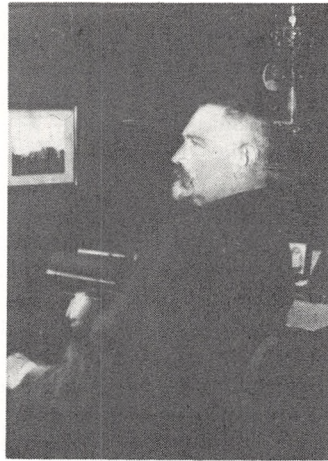
SEJLMAGER
 PRESENNINGER
 FLAG
 OG VIMPLER

C.C. Fussing

Sdr. Havnegade 34
Tlf. 520171

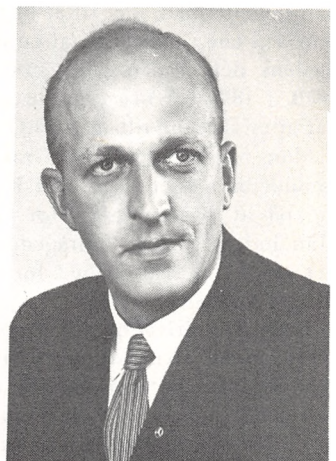
H. H. Grau. 1816-1885.

Gustav Grau. 1854-1918.

Harald O. Grau. 1893-1970.

Erik Grau. 1925-

Dette sidste gælder bl. a. familien Grau's bosætning og indflydelse i Kolding. I 1814 dukkede den først kendte Grau op i byen. Det var Johannes Jacobsen Grau, som købte gård i Adelgade, nu nr. 12 og af ældre mennesker kendt som »Graus gård«. Sin købmandsuddannelse havde han fået hos Nicolai Lorentz Witzke i Sønderborg, hvis datter Dorothea han blev gift med. Efter hendes død giftede han sig med søsteren, Nicoline, og i 1810 bosatte parret sig i Vejle, hvor Grau løste borgerbrev i 1812.

Vejle har åbenbart ikke passet parret, for to år senere blev gården i Adelgade købt, og i de efterladte skrifter kan man danne sig et indtryk af størrelse og værdi. Gården havde tilhørt værtshusholder Hans Jensen og bestod af et forhus på 17 fag i to etager egebindingsværk med port og kælder, à 54 rigsdaler pr. fag. I et vestligt sidehus var der ti fag, en etage, à 21 rigsdaler og 84 skilling pr. fag, og et tværhus mod nord havde 7 fag, mens et østligt halvtag var målt til 14 fag, og for hele gården med et mindre jordtilliggende havde Grau givet 1330 rigsdaler.

Købmand Johs. Grau blev Koldings kæmner og forligskommissær for Kolding og Vejle. Han støttedes økonomisk af rigmanden Jens Wissing, faderen til den senere så navnkundige J. P. Wissing, hvis spor på et senere tidspunkt krydsede en anden af slægten Graus betydelige mænd. Borgerbrev som købmand fik Johs. Grau 25. januar 1815, og han kom til at spille en ret betydelig rolle i den lille by. Han var således byens første, faste kæmner i årene 1825-45. Tidligere valgte man hvert år den 2. januar en kæmner, men nu fik Grau den fyrstelige løn af 150 rigsdaler pr. år, og så skulle han stille en kaution på 500 rigsdaler for »oppebørslerne«.

Han døde 11. maj 1857, men allerede den 10. april 1841 havde hans søn nr. 3 i første ægteskab, Hans Henrik, løst borgerkab som købmand. Han fulgte altså i faderens spor, og han var vel udrustet til den gerning, han skulle øve de næste godt 40 år, og hvoraf nogle endnu spores i Kolding.

Hans Henrik Grau blev udlært i en stor forretning i Flensborg, hos købmand Jens Petersen, hvor man handlede med korn, læder og i øvrigt drev et barkgarveri samt kommissionsforretning på Hafermarkt. Den unge Grau, der var 31 år, da han af bystyret fik sit borgerbrev, kom hurtigt til at sætte præg på byen, livlig, munter og ilter, som han var. Også han købte gård i Adelgade — man skulle simpelt hen være »inde« i byen, hvis man ville gøre sig forhåbninger om de store forretninger, men gården Adelgade 13 blev forladt af Grau i 1853 til fordel for det næsten ubebyggede Låsbygade, hvor han erhvervede en stor grund ved nr. 108. Året efter blev han udnævnt til svensk-norsk vicekonsul efter afdøde konsul Wissing.

To år senere, den 2. januar indtrådte han i Kolding byråd men ønskede at udtræde allerede 25. juli 1859. Hans gemyt svarede ikke rigtigt til det »på bjerget« herskende, men han var dog medlem fra 1865 til 1881, da han igen ønskede at udtræde. Genvælt blev han året efter, den 3. januar, og han havde sæde i rådet indtil sin død 4. december 1885.

Det var ikke købmanden, man stemte ind. Det var lige så meget bygherren, konsulen eller vagtmesteren i »Det ridende Korps«. Der stod gny om ham, hvor han end færdedes, og af udskrifter fra gamle byrådsprotokoller eller avisreferater, samlet af efterkommeren, fremgår det i dag med al ønskelig tydelighed, at der var

tale om en fremsynet mand. Da man i sin tid skulle opføre det ny råd-, ting- og arresthus, ønskede Grau og Zahn det placeret et andet sted. Var det sket, ville megen trafik kaos i dag være undgået.

Mest kendt er han nok i folkemunde for sit og korpsets ridt, da byen skulle modtage Christian den 8. Kongens karet kom fra vest, fulgt af beredne toldbetjente fra Foldingbro. Disse ville ikke vige fra kareten, men slagter Lassen fik sin hest manøvreret så snild, at tolderne måtte en tur i grøften. Det blev Grau, som måtte forklare kongen, at Det ridende Korps fra Kolding altid havde haft forret til at eskortere de kongelige ind til byen. Sådan blev det. Kongen lod tolderne forstå, at de måtte holde sig i bagbrunden for, som det hed i datidige beretninger: »Mine borgere skal ride nærmest min vogn, thi de lønner sig selv«.

Megen strid stod der også om borgernes frie ret til at fejre grundloven af 1819. Også her var Grau med i en henvendelse til politimesteren om ikke at anfægte denne ret. Siden blev der debat om hans store byggeplaner efter treårskrigen, men trods modstanden fik han dem gennemført, og afdøde kæmner I. C. Brandorff skriver i et af sine efterladte skrifter, som nu findes i Centralbibliotekets arkiv, at Grau en tid ejede 202 gårde og steder i byen og på egnen til en værdi af 1.110.000 kr.

Det er også Brandorff, som skriver, at ethvert bysbarn ved, at hele det vestre kvarter af byen er af nyere dato. De fleste ældre borgere har set det vokse op. Konsul H. H. Grau, der i mange måder var mere forudseende end sin samtid, havde allerede før krigen (1848-49-50) begyndt sine byggespekulationer, idet han i sin toft øst for Låsbygade byggede to gårde med baghuse. Større held havde

han ikke dermed, idet til at begynde med kun den ene var beboet (af en købmand), medens den anden gård stod ledig til 1849. I 1850 var begge gårde solgte, men var atter »komne tilbage« på Graus hånd.

Man forstod slet ikke Grau, da han umiddelbart efter slaget ved Kolding tog fat på at bygge vesten for Låsbygade. Han indgav i 1850 andragende til byrådet om at få skattefrihed for disse bygninger i 10 år.

Byrådets skrivelse til magistraten er ikke blankt afvisende, men afslører, at byrådet ikke finder anledning til at skaffe flere lejligheder til byen. Frygten for, at de ikke skulle kunne lejes ud, viste sig hurtigt ubegrundet. Der kom lejere nok efter krigen, da man fik toldgrænsen af konsumtionsparringen bort. Der kom opgangstider, og byens ejendomme steg i værdi.

Man begyndte også at tale jernbaner, men hovedparten af byens handlende var imod en sådan, mens såvel borgmester Quistgaard som Grau gik ind for tanken. Man tillægger Grau en ikke ringe del af æren for, at Kolding og ikke Haderslev fik hovedbanen, idet han ved et møde i Flensborg pegede på Vamdrup som endestation. Dette skete i 1857, og Vamdrup blev da også endestationen, indtil Esbjerg senere kom ind i billedet efter 1864 og de omvæltninger, denne krig medførte for området syd for Kongeåen.

60'erne var i det hele taget hårde år, også for Grau personligt, men han voksede med opgaverne. De otte sogne mod syd lykkedes det at bevare for byen, og her lagde Grau sit lod i vægtskålen sammen med andre indflydelsesrige personer. I de seneste år helligede han sig byggeaktiviteten bl. a. i det tidligere omtalte vestlige område af byen. Gamle agent Wissings anlæg gjorde han til »Kathrine-lund«, opkaldt efter hustruen, og her byggede han en stor pavillon, hvis rester afldøde Harald O. Grau ivrigt søgte, da man indledte saneringen i Konsul Graugade og de tilstødende.

I lunden her kunne holdes folkefester,

men efterhånden blev det alt sammen bygget til, og tofter og damme forsvandt, som I. C. Brandorff skrev det omkring århundredskiftet. Også dengang kunne man se, at en banegård i Kolding var bedre placeret i den nordvestlige del af byen, end hvor den ligger nu, og det var da også den oprindelige plan. Borgmester Monrad gjorde imidlertid opmærksom på, at bane og havn hørte sammen, og det gav de bevilgende myndigheder ham ret i, så her blev Graus planer for alvor krydset.

Mangen dyst måtte han igennem, før han den 4. december 1885 pludselig faldt død om i sit hjem efter en anstrengende dag. Han blev ramt af samme slagtilfælde som hans datter i 1872, da hun var til aftengudstjeneste i Sct. Nicolai kirke. — Men dynastiet, han havde bygget op, kunne føres videre, og den dag i dag sidder der en Grau i Låsbygade 108. Sønnen, Gustav Valdemar Johannes Grau, døde allerede 1918, hvorefter den unge Harald Otto Grau trådte til. Han deltog med næsten lige så stor iver som Hans Henrik i byens liv og virke og stod med store

planer, da han måtte lade forretningen gå videre til sønnen Erik Karl Gustav Grau.

Forinden havde han ført sin slægtsbog helt frem til dato. Sirlig og omhyggelig som han var i dette arbejde, hylkede han stroferne: »Som dybest brønd gi'r altid klare vand«. Han ønskede tingene anbragt på rette plads og ofrede megen tid på denne forskning, som blev noget af en videnskab for ham.

Samtidigt tog han sig tid til at forske på andre historiske felter, men det er en helt anden historie. Lad derfor beretningen om slægten Grau slutte med et udpluk fra et af bindene i slægtsbogen. Her har Harald O. Grau anført navnene på de seks Grau'er, som faldt i første verdenskrig, og hvis navne er indhuggede i monumentet i Mindeparken i Århus. Han har selv konstateret deres tilstedeværelse, og alle bærer de fornavne, som leder tanken hen på slægtens medlemmer i Kolding. Gode, gamle og danske navne, sådan som slægten har båret dem i næsten 400 år.

Harald Brogaard.

Fra oplagspladsen.

**Akseltorv
BOGHANDEL**

J. C. MORTENSEN - TELEFON KOLDING (055) 21717

Husk også børnene med en god bog!